

Denis SZABO

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΗΝ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ**

Τέσσερα μαθήματα στο κολλέγιο της Γαλλίας

Μετάφραση:
Ηρώ Σαγκουνίδου- Δασκαλάκη

Επιμέλεια:

Λιόνας Π. Δημήτριος

Γ' ετής προπτυχιακός φοιτητής Τμήματος Νομικής
Νομικής Σχολής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (Κομοτηνή)
Μέλος Εργαστηρίου Εγκληματολογικών Ερευνών

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Όπως αναφέρει σχετικά ο Διευθυντής του Τομέα Εγκληματολογικών Επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου, κος Ιάκωβος Φαρσεδάκης, ο Denis Szabo, κοινωνιολογικής προέλευσης εγκληματολόγος, ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Μοντρεάλ, είναι ένας από του κύριους οργανωτές της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας στον χώρο της Εγκληματολογίας, μέσω της δράσης του στις διεθνείς επιστημονικές εταιρείες και της οργάνωσης απ' αυτόν αναρίθμητων επιστημονικών συνεδρίων, συμποσίων, ημερίδων και επιστημονικών ερευνών, ανά τον κόσμο.

Γεννημένος στις 4 Ιουνίου 1929 στη Βουδαπέστη, σπούδασε στο Βέλγιο και στη Γαλλία και σταδιοδρόμησε, κυρίως, στον Καναδά. Δίδαξε ή έδωσε διαλέξεις σε πάμπολλα Πανεπιστήμια σε όλες τις ηπείρους και διεξήγαγε έρευνες σε πολλές χώρες του κόσμου. Αποτελεί, αναμφίβολα, μοναδικό επιστημονικό φαινόμενο επιστημονικής κινητικότητας και κεντρική φιγούρα της παγκόσμιας Εγκληματολογίας.

Το 1960 ίδρυσε τη Σχολή Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου του Μοντρεάλ και, στη συνέχεια, το Διεθνές Κέντρο Συγκριτικής Εγκληματολογίας αποδίδοντας στην Εγκληματολογία θεσμική και επιστημονική αυτονομία.

Το έργο του Denis Szabo αναφέρεται στις διάφορες κοινωνιολογικές όψεις της εγκληματικότητας, στον κοινωνικό έλεγχο και στην οργάνωση της ποινικής δικαιοσύνης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο έργο του «Από την Ανθρωπολογία στην Συγκριτική Εγκληματολογία» στη σημασία των πολιτισμικών παραγόντων. Κεντρική θέση του είναι πως η Εγκληματολογία αποτελεί μια από τις σημαντικές κοινωνικές επιστήμες, απαραίτητη για τη διαχείριση της αντεγκληματικής πολιτικής, μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας.

Έχει συγγράψει άνω των πενήντα αυτοτελών έργων στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και ισπανικά και ορισμένα από αυτά έχουν μεταφρασθεί σε πολλές άλλες γλώσσες. Έχει, τέλος, τιμηθεί από πολλούς επιστημικούς Φορείς και Πανεπιστήμια, μεταξύ των οποίων και του Παντείου Πανεπιστημίου.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί την παρουσίαση τεσσάρων μαθημάτων του εγκληματολόγου Deni Szabo στους φοιτητές του Κολλεγίου της Γαλλίας. Στα **δύο πρώτα μαθήματα** αναφέρεται στο πέρασμα από την ανθρωπολογία στην εγκληματολογία, ενώ στα **δύο επόμενα** κάνει λόγο για την στροφή στην σύγχρονη κοινωνία και στην συγκριτική ανάλυση της εγκληματολογίας της εποχής του.

Στην προσπάθειά του να σταθμίσει την σύγχρονη εγκληματολογία ο Szabo επικαλούμενος τον Jacques Ruffié υποστηρίζει ότι η Εγκληματολογία, ως επιστήμη του εγκλήματος και του εγκληματία, είναι αδιαχώρηστη από το Ποινικό Δίκαιο. Η ερμηνεία που δίνει σε αυτό είναι ότι όλοι είμαστε εν δυνάμει εγκληματίες και εν δυνάμει θύματα.

Σημαντική φαίνεται η απόπειρά του να αναλύσει την ανατομία της Εγκληματολογίας, προτείνοντας ως σκόπιμη την παρακολούθηση από την Εγκληματολογία κι άλλων επιστημονικών κλάδων, όπως της βιολογίας, της ψυχολογίας και της πολιτιστικής και κοινωνικής ανθρωπολογίας, επισημαίνοντας ότι η προσωπικότητα του ατόμου και η πολιτισμική δομή αποτελούν συστατικά στοιχεία κάθε επιστήμης τους ανθρώπου.

ΠΡΩΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στο πρώτο μάθημα, που φέρει τον τίτλο “**Οι ανθρωπολογικές βάσεις της προσωπικότητας και της κοινωνικής οργάνωσης**” ο καθηγητής τονίζει ότι είναι αξιοπρόσεκτα τα αποτελέσματα των ερευνών της φυσικής και πολιτιστικής ανθρωπολογίας σχετικά με την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας και ότι η κατανόησή τους θα συμβάλει αποφασιστικά στο να τεθούν οι προοπτικές για καθαρά εγκληματολογικές ερευνες.

Αρχικά παρουσιάζει ορισμένα τρωτά σημεία των κοινωνικών επιστημών. Ήδη από τους ιδρυτές της γαλλικής κοινωνιολογίας εμφανίστηκε η τάση αναλογικής εφαρμογής κανόνων των φυσικών επιστημών στις κοινωνικές, κι έτσι προέκυψε το **φαινόμενο του διπλού χάσματος** που τις χαρακτηρίζει. Το φαινόμενο αυτό συνίσταται αφενός στη μειονεκτικότητα των θεωριών των κοινωνικών επιστημών που οφείλεται σε δανεικό υλικό από ξεπερασμένες, πλέον, έννοιες των φυσικών επιστημών (η εγκληματολογία, ως εφαρμοσμένη επιστήμη, συντηρείται, διότι το δανεισμένο υλικό της προέρχεται από ανθρώπινες επιστήμες, όπως η ψυχολογία) και αφετέρου στην απουσία ερευνών αιχμής στην εγκληματολογία, σε αντίθεση με τις ανθρώπινες και φυσικές επιστήμες.

Παρατηρεί επίσης ότι οι κοινωνικές επιστήμες διέπονται από έναν **κυκλικό χαρακτήρα**. Τις εμπειρικές φάσεις διαδέχονται θεωρητικές φάσεις που προτείνουν σφαιρικές εξηγήσεις και ολιστικές ερμηνείες. Το ίδιο, δυστυχώς, συνέβη και με την “**παραδοσιακή εγκληματολογία**”. Αυτό ανατράπηκε με την εμφάνιση νέων εγκληματολογικών ρευμάτων που συμπαρέσυραν και τις κοινωνικές επιστήμες, προτείνοντας μια ολιστική προοπτική, την ενότητα του ανθρώπου.

Ο Szabo συνεχίζει την μελέτη του στρεφόμενος στο στοιχείο της **επιθετικής συμπεριφοράς** συνδέοντας τα σχετικά πορίσματα της ανθρωπολογίας και της κοινωνιοβιολογίας με την ίδια την υποσταση της εγκληματολογίας. Τα πορίσματα αυτά αφορούν στις κοινωνικοπολιτισμικές και βιοψυχολογικές απαρχές της εν λόγω συμπεριφοράς αλλά και στην αντίδραση του δικαίου και των λοιπών μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου. Κι εφόσον αυτά συνιστούν την υπόσταση της Εγκληματολογίας, αυτή

ανάγεται σε κρατική μέριμνα πρωταρχικής σημασίας.

Δεν παραλείπει, βέβαια, να μιλήσει σχετικά με την επιφύλαξη ή ακόμη και την εχθρότητα των κοινωνιολόγων απέναντι στις έρευνες που αφορούν τις βιολογικές βάσεις της κοινωνικής, και δη της επιθετικής, συμπεροφοράς και τονίζει την απόσταση μεταξύ επιστημονικής και ηθικής αλήθειας. Αναφέρει παραδειγματα από το πρόσφατο παρελθόν, όπως την θεωρία του πολυγενισμού, του δαρβινισμού και των ανθρωπομετρικών διαστάσεων του νοητικού πηλίκου, οι οποίες επηρέασαν μέχρι και τους ιδρυτές της σύγχρονης ανθρωπολογίας και κοινωνιολογίας, αλλά και τους Κάρλ Μαρξ και Φ. Έγκελς. Εντοπίζει δε και τις βαθύτατα επιζήμιες επιδράσεις λομπροζιανών θεωριών στη νομοθεσία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Συμπληρώνει ότι αποτέλεσμα αυτών υπήρξε το ισχυρό κίνημα ευγονίας και η εθνοκεντρική και ιμπεριαλιστική ιδεολογία των δεκαετιών που προηγήθηκαν του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. {...χωρίς Carrel...} Στον αντίποδά τους εμφανίστηκε η Σχολή της πολιτιστικής ανθρωπολογίας, που συνέβαλε στην εδραίωση της θεωρίας της πολιτισμικής εξέλιξης (culturalisme). Συσχετίζοντας τα ανωτέρω ο Szabo συμπεραίνει ότι ο ρατσισμός στην κοινωνιολογία αποτελεί ένα προηγούμενο που δεν πρέπει να αποκρυβεί και ότι πρέπει να κατανοήσουμε την ιστορία και να μην παραμείνουμε αδιάφοροι απέναντι στις φανερές καταχρήσεις του κοντινού παρελθόντος.

Συνεχίζει την προσπάθεια ερμηνείας της διαδικασίας της ανάπτυξης της ανθρώπινης κοινωνίας διερευνώντας τον βιολογικό ντετερμινισμό και την ιδιάζουσα φύση που χαρακτηρίζει τον άνθρωπο. Ο Jacques Ruffié, λέει ο Denis Szabo, ξεκινά από την έννοια του ανθρώπινου γονιδίου και οδηγείται στην σημασία της ατομικής νοημοσύνης, που συμβάλλει στην διεργασία ανάπτυξης της **ανακλώμενης συνείδησης**, και δημιουργεί ένα καινούριο περιβάλλον, το **ψυχοκοινωνικό περιβάλλον**. Η συνείδηση αυτή απο ατομική ανάγεται σε συλλογική με το εργαλείο της επικοινωνίας. Με την αποδοχή, αφενός, της συλλογικής συνείδησης και, αφετέρου, την διατήρηση και χρησιμοποίησή της διαμορφώνεται μια **πολιτισμική δομή**. Χάρη, λοιπόν, σ' αυτήν ο άνθρωπος έχει ξεφύγει πια από την εξειδικεύουσα και άρα βιολογική εξέλιξη και απομένει πλέον η εξέλιξη της γνώσης μέσω της εκπαίδευσης.

Στο σημείο αυτό έρχεται η βοήθεια της **κοινωνιοβιολογίας**. Στόχος της είναι η εξαγωγή γενικών αρχών που ερμηνεύουν τα βιολογικά χαρακτηριστικά γωρίσματα των κοινωνιών στο σύνολό τους, μέσα από την συστηματική σύγκριση όλων των κοινωνικών ειδών που εξελίχθηκαν μέσα σε εκατομμύρια έτη υπό την αλληλεπίδραση περιβαλλοντικών παραγόντων, που γίνεται δεκτό ότι πάντα υπερέχουν, και της γενετικής κληρονομιάς. Η κοινωνιοβιολογία διαφέρει από την κοινωνιολογία διότι δέχεται την μεταβλητότητα της γενετικής κληρονομιάς των διάφορων ομάδων ή ανθρώπινων φυλών. Χημικές ουσίες, λένε οι κοινωνιοβιολόγοι, (π.χ. ενδορφίνες) επηρεάζουν ορισμένα νευρικά κύτταρα που με την σειρά τους επηρεάζουν ισχυρά τον χαρακτήρα και τις ψυχικές καταστάσεις και οδηγούν στην ανάπτυξη ορισμένου τύπου προσωπικότητας και σε μια συγκυρία ιδιαίτερης πολιτισμικής εξέλιξης.

Ως επιστημονικός κλάδος υπόσχεται την κατανόηση των κανόνων εξέλιξης της κοινωνίας που θα αποτελέσουν τη βάση για την επιλογή αξιών προς εξασφάλιση καλύτερης προσαρμογής στο μεταβαλλόμενο φυσικό και τεχνολογικό περιβάλλον.

Δεν λείπουν φυσικά και οι φωνές που αμφισβητούν τόσο την κοινωνιολογία όσο και την κοινωνιοβιολογία και ο καθηγητής δεν παραλείπει να τις παραθέσει.

Η μεν **κοινωνιολογία** κατηγορείται για βιολογική υπεραπλούστευση διότι δεν δέχεται καμία θεμελίωση λογικής σχέσης μεταξύ της κληρονομικότητας των ιδιοτήτων

των ανθρώπινων συμπεριφορών και των χρωμοσωμάτων. Η κοινωνιολογία προκρίνει σε σχέση με τον γενετικό τον εξωγενή κώδικα ανάπτυξης της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Η κοινωνιολογία δέχεται ότι αυτός διαμορφώνεται και εμποτίζεται από παραδόσεις που συνθέτουν το έθιμο και κληρονομείται με εργαλείο την ανθρώπινη συνείδηση, δηλαδή την επιλογή, άρνηση ή εξέταση επιλογών που, κατά την πλειοψηφία των ανθρωπολόγων, δεν υποκειται στους μηχανισμούς της γενετικής κληρονομιάς.

Η δε κοινωνιοβιολογία αμφισβητείται από όσους δέχονται την ικανότητα και την δυνατότητα αλλαγής, προσαρμογής ή μετασχηματισμού του ανθρώπου που ζει μέσα στην κοινωνία. Αυτοί κρίνουν σημαντική την δυνατότητα της συνειδητής επιλογής από τον άνθρωπο απεναντι στις προκλήσεις που τίθενται από το περιβάλλον. Κατά την διαδικασία της επιλογής, έννοια κλειδί αποτελεί η **εκμάθηση**, η συσσώρευση και η μεταβίβαση πληροφοριών, που διαμορφώνει την δημιουργική συμπεριφορά. Για τον άνθρωπο αποτελεί πρωτεύον εργαλείο, ενώ στα ζώα έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι αυτά της έμφυτης ικανότητας για την αρχιτεκτονική του τερμίτη σε αντίθεση με τον άνθρωπο που, όμως, διαθέτει ικανότητα αυτοσχεδιασμού προς προφύλαξη, αλλά και η έμφυτη ικανότητα για την γλώσσα, νοούμενη όχι ως σύνολο γραμματικών ή σημειολογικών κανόνων αλλά ως ένα τεχνητό δημιούργημα. Γίνεται φανερό ότι η γνώση μεταβιβάζεται με την εκμάθηση, που εγγυάται την σε πολύ μεγάλη κλίμακα ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών.

Ο εισηγητής στην παρουσίαση της διαδικασίας της ανθρώπινης εξέλιξης χαρακτηρίζει καταλυτική την **συμβολική δράση** που κατά τον Buckley είναι η «ικανότητα που έχει το άτομο να θεωρεί, διά μέσου των συμβόλων, τον εαυτό του ως αντικείμενο, καθώς και το να θεωρεί τα άλλα πράγματα και τα άλλα συμβάντα ως αντικείμενα σκέψης». Αυτή αποτελεί και σημαντική ειδοποιό διαφορά του ανθρώπου από τα ζώα. Η συμβολική δράση μας ανοίγει εδώ το δρόμο προς μια εναλλακτική αντίληψη της ατομικής και κοινωνικής συμπεριφοράς που συνίσταται στην μοναδική αλληλεπίδραση μεταξύ των βιολογικών δυνάμεων, αυτών του περιβάλλοντος και της πολιτισμικής δομής. Συνεπώς, για να διερευνηθεί η φύση της ανθρώπινης κοινωνίας κρίνεται απαραίτητη η αναζήτηση συστηματικών σχέσεων σε διαφορετικά φαινόμενα και όχι στα κοινά σε όλους στοιχεία.

Ευκρινέστερα, ο Szabo λέει πως χαρακτηριστικό των ανθρώπινων κοινωνιών είναι ότι μαθαίνουμε την **πολιτισμική δομή** όσον αφορά στις ιδιαιτερότητές της. Μια γλώσσα την μαθαίνουμε εντικτωδώς, μαθαίνουμε όμως την γαλλική χάρη σε ένα καθαρά πολιτισμικό πεπρωμένο. Κανείς άνθρωπος, λοιπόν, δεν είναι όπως όλοι, αλλά είναι μια ύπαρξη πολύ ιδιαίτερη. Η φύση του ανθρώπου και, τελικά, της ανθρώπινης κοινωνίας εξαρτάται από τις επιλογές που έγιναν κατά την μεταβίβαση σ' αυτόν της πολιτισμικής δομής. Ο εν λόγω μηχανισμός μεταβίβασης της πολιτισμικής δομής από γενιά σε γενιά εξαρτάται από τέσσερις (4) κύριους παράγοντες:

1. μια μεγάλη **χρονική περίοδος** πολιτισμικής “επώασης”, κατά την διάρκεια της οποίας το νεογέννητο αφομοιώνει τις κοινωνικές και πολιτισμικές απαιτήσεις που είναι απαραίτητες για τη επιβίωσή του,
2. ένα **μυαλό** για να μάθει τα ολοένα και περίπλοκα καθήκοντα,
3. μια **γλώσσα**, ως μέσο αποστολής και παραλαβής των μηνυμάτων και
4. μια **ικανότητα αφαίρεσης και δημιουργικής παρέμβασης** σε όλα τα στοιχεία του περιβάλλοντος.

Εδώ, λοιπόν, αναδεικνύεται ο **ιδιάζων χαρακτήρας** του ανθρώπου, καθώς πρόκειται για μια ύπαρξη που χαρακτηρίζεται από ενότητα αλλά και διαφορετικότητα. Αυτό οφείλεται αφενός στην μεγάλη ποικιλία των οικοσυστημάτων και αφετέρου στις ποικίλες ανθρώπινες

πολιτισμικές δομές, στις οποίες εφάρμόζεται, όπως προαναφέρθηκε, η εκμάθηση και η επιλογή με σημαντικότερο εργαλείο τον εγκέφαλο και τις λειτουργίες του.

Ολοκληρώνοντας το πρώτο μάθημά του, ο Szabo **αποδοκιμάζει** κάθε απόπειρα χειραγώγησης της γενετικής κληρονομιάς της ανθρώπινης ύπαρξης και **τονίζει** την ανάγκη κατανόησης της φυσιολογίας του εγκεφάλου με στόχο την διάκριση ορισμένων επικίνδυνων συμπεριφορών, οι οποίες δεν λαμβάνονται υπόψη από το Δίκαιο και την Εγκληματολογία. Υπογραμμίζει δε την σημασία των πρώτων χρόνων της κοινωνικοποίησης στην διαδικασία εκμάθησης και προτείνει την κατάλληλη διαμόρφωση της νομοθεσίας ανηλίκων. Κλείνει λέγοντας ότι η ανθρωπολογία αποτελεί αναγκαίο πέρασμα του εγκληματολογου και το στηρίζει στην εξής θεώρηση, ο εγκληματολόγος κατά την άσκηση του καθήκοντός του, δηλαδή της προσαρμογής του κοινωνικού μηχανισμού στις ανάγκες της στιγμής, οφείλει να αναζητήσει τις διαρκείς εναλλαγές των κοινωνικοπολιτισμικών συστημάτων, που αποτελούν αντικείμενο μελέτης του ανθρωπολόγου.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στο δεύτερο, κατά σειρά, μάθημά του με τίτλο «**Η ανθρωπολογική πηγή των απαγορεύσεων: Από το φυσικό έγκλημα κατά την εποχή του Homo Sapiens στις εγκληματοποιήσεις που δημιούργησε η κοινωνία**» ο Szabo αρχικά ορίζει την **Εγκληματολογία** ως μια κοινωνική επιστήμη που μελετά, αφενός, τις βιοψυχολογικές και κοινωνικοπολιτισμικές πλευρές της εγκληματικής συμπεριφοράς προκειμένου να δια φωτίσει την αιτιολογία τους και, αφετέρου, την κοινωνική αντίδραση που η συμπεριφορά αυτή προκαλεί. Ως σημείο εκκίνησης προκρίνει την διάκριση αναμεσα σε φυσιολογικές, παρεκκλίνουσες και εγκληματικές συμπεριφορές που προκύπτουν από την έννοια της **κοινωνικής αντίδρασης**, η οποία διακρίνεται σε δικαστική ή τυπική (δηλαδή στο δίκαιο και τους νόμοι) και σε άτυπη με την μορφή του κοινωνικού ελέγχου (την προσαρμοστικότητα ή μη). Κι εδώ, ακριβώς, εμφανίζεται η Εγκληματολογική Επιστήμη που πραγματεύεται τις πράξεις που ορίζονται από το νόμο ως έγκλημα, αλλά και η Κοινωνιολογία της Παρέκκλισης και η Κοινωνιολογία του Δικαίου που μελετούν τις προϋποθέσεις και την λειτουργία της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και την γένεση του Κανόνα Δικαίου.

Ο κοινωνιολογικής προέλευσης εγκληματολόγος Denis Szabo συνεχίζει μιλώντας για την **τυπική κοινωνική αντίδραση**. Εκκινεί από την ενστικτώδη επιθετική συμπεριφορά των ζώων και καταλήγει στον περιβαλλοντικό και βιολογικό, κληρονομικό παράγοντα επιθετικής συμπεριφοράς του ανθρώπου. Συμπληρώνει ότι, σύμφωνα με την εμπειρική Ψυχολογία, καθήκον της σύγχρονης Εγκληματολογίας είναι η κατεύθυνση αυτών των επιθετικών ορμών προς κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές με τη σωφροσύνη, με μια **θετική ενδυνάμωση**, δηλαδή την εκμάθηση των κανόνων της κοινωνικής συμπεριφοράς με θετικές κυρώσεις. Η τιμωρία πρέπει:

1. να δημιουργεί ερεθίσματα που προκαλούν το αίσθημα του φόβου,
2. να προσφέρει εναλλακτικές καλές λύσεις και ποινές για κακές,
3. να ενισχύει τις καλές λύσεις με ανταμοιβές,
4. να καθιερώνει αιτιώδη σχέση μεταξύ συμπεριφοράς και ποινής και
5. να ανταμοίβει ή να τιμωρεί το υποκείμενο ώστε να γίνεται η κατάλληλη επιλογή συμπεριφοράς από αυτό.

Πρόκειται για μία διαδικασία ψυχολογικής εκμάθησης που τίθεται ανάμεσα στην γενετική κληρονομιά και στον μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου. Συμπληρώνει ότι

παραμένει ακόμα αβέβαιη η αποτελεσματικότητα της ποινικής κύρωσης, προληπτικής ή θεραπευτικής.

Έπειτα πραγματεύεται την **άτυπη κοινωνική αντίδραση** και την ορίζει ως «μια λογική αμοιβαιότητα στις διαπροσωπικές συναλλαγές η οποία εγκαθιδρύει ρυθμιστικούς μηχανισμούς που φροντίζουν ώστε οι παροχές στους δύο συναλλασσόμενους να τείνουν προς της ισορροπία». Αναδεικνύεται έτσι ένας **Μηχανισμός Κοινωνικού Ελέγχου**, που εξαρτάται από τέσσερις παράγοντες:

1. τον κανόνα της ανταλλαγής που προϋποθετεί «το καλό να ανταμοίβεται με το καλό»,
2. την κατ'αναλογία αλληλοπροσφορά,
3. την αποζημίωση και
4. την αρχή της εκδίκησης.

Ο κοινωνικός έλεγχος στηρίζεται σε ένα δίκτυο διασταυρούμενων αμοιβαίων σχέσεων, του οποίου η πυκνότητα είναι ευθέως ανάλογη με την επιρροή του πάνω στο άτομο και αντιστρόφως ανάλογη με τη ποικιλία του εγκλήματος. Συνεπώς, για τον κοινωνιολόγο η κοινωνία μπορεί να αναλυθεί ως ένα σύνολο μηχανισμών ελέγχου, παρακινητικών και περιοριστικών ταυτόχρονα που θέτουν σε κίνδυνο τις πρωτοβουλίες και τους πόρους του ατόμου καθώς και τους ατομικούς και συλλογικούς εξαναγκασμούς.

Το Δίκαιο αποτελεί μονάχα μία μεταβλητή του κοινωνικού ελέγχου. Άλλη σημαντική μεταβλητή θεωρείται και η **αυτορρύθμιση της συμπεριφοράς**, που μπορεί να μεταβάλλεται ανάλογα με τις συνθήκες. Αυτή, λοιπόν, μπορεί να οφείλεται:

1. στη μικρή διαθεσιμότητα του τυπικού δικαίου (σε περιβάλλον οικειότητας π.χ. γονείς, γείτονες, περιθωριακές κοινωνικές κατηγορίες, κατηγορίες μη υψηλά ιστάμενων στην κοινωνική ιεραρχία), αποτέλεσμα εδώ είναι η περιθωριοποίηση.
2. Τα άτομα μπορεί να μην είναι ευνοημένα ως προς την πρόσβασή τους στο δίκαιο, σε αντίθεση με τους κοινωνικούς αντιπάλους τους (οι νέο και οι εξαρτημένοι από ανωτέρους), αυτοί προσφεύγουν στην φυγή, στην αυτοκαταστροφή ή στον βανδαλισμό.
3. Μπορεί το άτομο να είναι κοινωνικά ανώτερο από τον αντίπαλο (π.χ. σε ενδοοικογενειακές προστριβές) κι ενώ είναι διαθέσιμο το δίκαιο, να προτιμάται η αυτοδικεία.
4. Μπορεί, τέλος, η προσβασιμότητα στους νόμους να είναι ίδια (σε ξένα μεταξύ τους άτομα) κι έτσι καθίσταται ελάχιστα χρήσιμη η ιδιωτική δικαιοσύνη.

Ανεξάρτητα από τις παραπάνω πιθανολογήσεις, ο Szabo, σημειώνει ότι πιο έμπιστη πηγή ερμηνείας της οικουμενικότητας και της μοναδικότητας των πολιτισμικών δομών και του μηχανισμού κοινωνικού ελέγχου αποτελεί η ξεχωριστή ιστορική προσέγγιση της καθεμιάς από αυτές.

Πίσω από τους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου διαφαίνονται οι **παραδόσεις**, ως ο σκληρός πυρήνας παγιωμένων προτιμήσεων και πρακτικών, ως ένα «πολιτισμικό γονίδιο». Καμία παράδοση δεν είναι ομοιογενής αλλά συντίθεται από αλληλοσυγκρουόμενα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, που συμβάλλουν στην αλλαγή της με την ποιοτική, στιγμιαία και σχετική, υπεροχή του ενός από αυτά. Αποτελεί, ακόμα, το σημείο διασταύρωσης της γενετικής κληρονομιάς και της συμβολικής παραγωγής της πολιτισμικής κυριαρχίας αλλά και τον βασικό παράγοντα παγίωσης των διαρκώς μεταβαλλόμενων κοινωνικοπολιτισμικών δομών. Για πολλούς είναι ένα σημαντικότερο εργαλείο εντοπισμού των αιτιολογικών παραγόντων που επεξηγούν την παρεκκλίνουσα και εγκληματική συμπεριφορά.

Στη συνέχεια ο καθηγητής αποπειράται να αναδείξει την στενή **σχέση μεταξύ κοινωνικού ελέγχου και Δικαίου** για να καταλήξει στο Κράτος. Σε πρώτο επίπεδο διευκρινίζει ότι η έννοια του «εγκλήματος» και του «εγκληματία» δεν αναφέρονται σε ουσιώδεις και ιδιάζουσες οντότητες, αλλά πρόκειται για χαρακτηρισμούς που προκύπτουν από τις ποινές, τους μηχανισμούς τυπικού κοινωνικού ελέγχου, και που συνδέονται με τις επιταγές ορισμένης συμπεριφοράς οι οποίες χαρακτηρίζουν το πρόσωπο ή τις πράξεις ως «προσαρμοσμένες», «παρεκκλίνουσες» ή «εγκληματικές». Ο εγκληματίας δεν είναι μια ύπαρξη με δική του ηθική και ψυχολογία, αλλά είναι ένας άνθρωπος με ελευθερία επιλογής εναλλακτικών λύσεων που επωφελείται των αδυναμιών του κοινωνικού ελέγχου.

Αφού, λοιπόν, συνέδεσε τον Κοινωνικό Έλεγχο με το **Δίκαιο** συνδέει το τελευταίο με το **Κράτος**. Επειδή, όμως, δεν είναι όλες οι κοινωνίες ίδιες, απαραίτητη κρίνεται η σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο διάκριση τεσσάρων τύπων κοινωνιών. Αυτές είναι:

1. η στοιχειώδης κοινωνία, όπου η γονική οργάνωση εξασφαλίζει το σύνολο των πολιτικών λειτουργιών,
2. η ημιστοιχειώδης, εδώ οι γονικές εξουσίες και η πολιτική είναι διαχωρισμένες αλλά συνδέονται με ένα δεσμό αλληλεξάρτησης,
3. η ημιπολύπλοκη, όπου εξουσίες γονικές και πολιτικές βρίσκονται σαφώς διαχωρισμένες, το δίκαιο καθίσταται πιο κανονιστικό και επιτακτικό και
4. η πολύπλοκη, εδώ η γονική εξουσία διέπει μόνο τις οικογενειακές σχέσεις ενώ η κοινωνία στο σύνολό της διέπεται από εξειδικευμένες πολιτικές εξουσίες που ευνοούν την ανάπτυξη του Κράτους που επηρεάζουν το Δίκαιο και τους τρόπους τιμωρίας.

Οι παραδοσιακές κοινωνίες ανήκουν στους τρεις πρώτους τύπους, ενώ στον τελευταίο υπάρχουν οι σύγχρονες.

Δίκαιο και Κράτος, συνεπώς, δεν συγκροτούν απαραίτητα αλληλοεξαρτώμενο ζεύγος, μόνο στην σύγχρονη πολύπλοκη Δυτική κοινωνία μας το Δίκαιο ταυτίζεται με το Κράτος. Το Δίκαιο, λοιπόν, ως μορφή τυπικού κοινωνικού ελέγχου αποτελεί από μόνο του έναν τρόπο μελέτης των κοινωνικών σχέσεων, καθώς η εμφάνισή του αποδίδεται στην μεγάλη απόσταση των σχέσεων μεταξύ των ατόμων και των ομάδων μιας κοινωνίας. Άρα, όσο μεγαλύτερη είναι η μεταξύ τους απόσταση τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση εμπιστοσύνης του Δικαίου κατά την ρύθμιση των διαφορών. Ήδη από την Γαλλική Επανάσταση του 1789 η κυριαρχία του λαού είναι επενδυμένη στο Κράτος κι έχει εγκατασταθεί ένας ισχυρός διαχωρισμός με σοβαρές συνέπειες για την πολύπλοκη πραγματικότητα μιας κοινωνίας διηρημένης από συμφέροντα, πολιτισμικές προτιμήσεις και από διαφορετικές παραδόσεις.

Προηγήθηκε μια σημαντική διάκριση μεταξύ της νομικής λογικής, που προκύπτει από τον τυπική κοινωνική αντίδραση, και της κοινωνικής λογικής που πηγάζει από τον μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου. Ακολουθεί μια αξιοπρόσεκτη παρατήρηση της **Κοινωνιολογίας της νομικής τάξης**, η οποία εντοπίζει τη σημαντική αντινομία μεταξύ **νομικής και κοινωνικής λογικής**. Διαπιστώνει την διαφορετικότητα των λύσεων που προσφέρονται στην ίδια διαφορά αφενός σε κοινωνίες με διαφορετικές πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις και αφετέρου στην ίδια την Δύση του τέλους του 20ού αιώνα. Μελετά, ακόμη, την **κοινωνική δομή** της περιστασης, όπως το κοινωνικό καθεστώς κάθε δράστη, την κοινωνική απόσταση που χωρίζει τους κοινωνικούς αντιπάλους καθώς και την **δικαστική σκηνή**, όπου παρατηρείται συχνά ευνοηκότερη αντιμετώπιση από το Δίκαιο προς τα όργανα που συμμετέχουν στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.

Έτσι προκύπτει ένα κανούργιο υπόδειγμα του δικαίου, που αντιτίθεται στο αφηρημένο κρατικό δίκαιο. Το **κοινωνιολογικό αυτό υπόδειγμα του δικαίου** επικεντρώνεται στις κοινωνικές δομές, ως συγκεκριμένες συμπεριφορές. Στόχος του είναι η συγκεκριμενοποίηση των διακυμάνσεών τους στα διάφορα κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα. Ο κοινωνιολόγος εδώ είναι εξωτερικός και αποσπασματικός παρατηρητής. Ο λόγος ύπαρξης του κοινωνιολογικού υποδείγματος του Δικαίου είναι καθαρά επιστημονικός, δηλαδή η ανάλυσης χωρίς προκατάληψη με σκοπούμενο αποτέλεσμα την επεξήγηση των υποθέσεων, των διαδικασιών και των αποφάσεων. Ενώ το νομικό υπόδειγμα στρέφεται στην εφαρμογή ενός οικουμενικού κανόνα και μιας νόμιμης διαδικασίας, με τον νομικό επιστήμονα να συμμετέχει ενεργά στην απονομή του Δικαίου, με στόχο πρακτικό, την διευθέτηση αμφισβητούμενων περιστάσεων και την έκδοση συγκεκριμένων αποφάσεων.

Στην συνέχεια, ο εισηγητής μας, ολοκληρώνει το δεύτερο μάθημά του εξαίροντας την υποχρέωση σεβασμού της ελευθερίας των άλλων κατά την διαδικασία προσαρμογής του ατόμου ή της ομάδας και την χαρακτηρίζει ως σημαντικό πλαίσιο μελέτης της κοινωνικής συμπεριφοράς, είτε πρόκειται για κανονική, παρεκκλίνουσα ή εγκληματική συμπεριφορά.

ΤΡΙΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στο τρίτο μάθημά του που φέρει τον τίτλο «**Αναζήτηση της σύγχρονης αντίληψης των αποκλεισμών, των εγκληματικότητων και των παρεκκλίσεων**» κάνει αρχικά λόγο για τις διάφορες **προσεγγίσεις** της σύγχρονης εγκληματολογίας, που η κάθε μία συμπεριλαμβάνει, και καμιά φορά ρητά, τις άλλες. Αυτές είναι:

1. Η εγκληματική προσωπικότητα, όρος δανεισμένος από την ψυχιατρική. Αυτή αποτελεί την κλινική σύνθεση συνδρόμων που αναδεικνύουν το προφίλ μιας προσωπικότητας, την γένεσή της, την δυναμική της και το περιβάλλον των σχέσεών της.
2. Η εγκληματογόνος κοινωνίας. Εδώ συναντάμε την μίμηση του Tarde σε αντίθεση με την κοινωνικοποίηση της συλλογικής συνείδησης του Durkheim, αλλά και την πάλη των τάξεων του Marx και του Bonger.
3. Η αλληλεπιδραστική άποψη, σύμφωνα με την οποία, το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης αποτελεί τον σημαντικότερο «παραγωγό» εγκληματικότητας.
4. Και ο θυματολογικός πόλος που οδήγησε στην εξαιρετική ανάπτυξη πάνω στην θυματοποίηση και στάθηκε η αιτία για σημαντικές κοινωνικές και δικαστικές μεταρρυθμίσεις.

Κάθε κοινωνία ακολουθεί μια δική της προσέγγιση της Εγκληματολογίας, ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική δομή αλλά και τον βαθμό ομοιογένειας που την χαρακτηρίζει.

Σημαντική, λοιπόν, κρίνεται η διάκριση των **κοινωνιών**, σε πρωτο επίπεδο, με βάση την **κοινωνικοοικονομική τους δομή** σε:

1. βιομηχανικές (όπως η Δυτική Ευρώπη και η Αμερική του Βορρά), όπου εφαρμόζεται ο ρυθμιστικός μηχανισμός της αγοράς,
2. σοσιαλιστικές βιομηχανικές (όπως η μέχρι πρότινος Ανατολική Ευρώπη, Κίνα, Κούβα, Βιετνάμ και Βόρειος Κορέα), όπου ο ρυθμιστικός μηχανισμός της αγοράς υποκαθίσταται από συγκεντρωτικούς οργανισμούς προγραμματισμού και

3. ο τρίτος κόσμος, όπου εφαρμόζονται διαζευκτικά τα παραπάνω συστήματα. Ο ρόλος της εγκληματολογίας επηρεάζεται και από τον **βαθμό ομοιογένειας** που χαρακτηρίζει κάθε κοινωνία. Έτσι οι κοινωνίες διακρίνονται σε:

1. ομοιογενείς, όπου υπάρχει συσχετισμός και αρμονία ανάμεσα στους μηχανισμούς κοινωνικής διευθέτησης
2. εν μέρει ομοιογενείς, όπου εκδηλώνονται όχι μόνο εντάσεις αλλά και αντιφάσεις ανάμεσα στις αξίες, στους κανόνες και στις ατομικές ή συλλογικές συμπεροφορές και
3. σε ανομοιογενείς, οι οποίες χαρακτηρίζονται από αξεπέραστες αντιθέσεις που υποβάλλονται από ομάδες και έθιμα. Η αρμονία εδώ υπάρχει περισσότερο στο επίπεδο καθεμιάς από τις «κοινωνίες» που συνθέτουν την συνολική κοινωνία.

Στις μεν **μεταβιομηχανικές** κοινωνίες η Εγκληματολογία έχει τριπλή λειτουργία, την πρόβλεψη και πρόληψη της εγκληματικότητας αλλά και την κριτική στάση απέναντι στις ισχύουσες πρακτικές στις δε **εκβιομηχανισμένες σοσιαλιστικές** χώρες δρα ωφελιμιστικά, αποτελώντας εργαλείο κοινωνικού σχεδιασμού, πρόληψης και καταστολής ενώ στις χώρες του **τρίτου κόσμου** εμφανίζει μια όψη διάσπασης, όπως και οι ίδιες οι κοινωνίες τους άλλωστε, δεν χάνεται όμως η ανάγκη για μια κριτική λειτουργία.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι δυτικές κοινωνίες είναι επιτυχημένες ενώ οι διαφορετικές έχουν αποτύχει, μόνο και μόνο λόγω της διαφορετικότητάς τους. Ο Szabo διαφωνεί, η ομοιότητα δεν ταυτίζεται με την επιτυχία κι ούτε η διαφορετικότητα με την αποτυχία.

Οι διάφοροι τύποι κοινωνιών προσεγγίζουν διαφορετικά την διάκριση των **εξουσιών και την δικαιοσύνη**, θεσμοί που σχετίζονται άμεσα με την Εγκληματολογία. Απαιτείται, λοιπόν, ένας αυστηρός διαχωρισμός. Στις **απόλυτα ομοιογενείς παραδοσιακές, προβιομηχανικές κοινωνίες** ο διαχωρισμός ανάμεσα στα έθιμα, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις είναι είτε ανύπαρκτος είναι σε εμβρυώδη κατάσταση, η ίδια η λογική των σχέσεων επάγεται την έννοια της υποχρέωσης και οι τιμωρίες σπάνια επιβάλλονται από δικαστικές αρχές. Στις **απόλυτα ομοιογενείς βιομηχανικές αλλά υπό μαρξιστικό-λενινιστικό καθεστώς** η διάκριση των εξουσιών εκπηγάζει από την σοσιαλιστική νομιμότητα της οποίας προηγείται η εδραίωση της εξουσίας του κομμουνιστικού κόμματος. Στις **εν μέρει ομοιογενείς κοινωνίες** το δίκαιο καθίσταται ένα αυτόνομο και ιδιάζον πεδίο σε σχέση με το έθιμο και τους μηχανισμούς κοινωνικής διευθέτησης. Έτσι προκύπτουν πολλές συγκρούσεις ανάμεσα στις τρεις εξουσίες. Εδώ απαραίτητη είναι η αποδοχή του δικαίου από όλους, ως λογικού δικαίου, δεδομένης της οικουμενικότητας της συνείδησης και της θεμελίωσης της ατομικής συνείδησης του σωστού και του χρήσιμου ως θεμελίου του δικαίου. Πολύ γρήγορα όμως εμφανίζεται η αντίσταση και διαμορφώνεται ένα νομολογιακό δίκαιο, με σπουδαιότερη πηγή τον νόμο, με αποτέλεσμα την σε βάθος αλλαγή του δικαίου. Εδώ η διάκριση των εξουσιών θεωρείται εν μέρει ικανοποιητική, εφόσον δεν χάνεται η ισορροπία μεταξύ των εξουσιών και δεν εμφανίζεται η λεγόμενη «επαναστατική» δικαιοσύνη. Τέλος, οι εξουσίες στις **ανομοιογενείς κοινωνίες** είναι σε έναν βαθμό συγκεχυμένες. Εδώ όλες οι διαδικασίες διεξάγονται από την ίδια αρχή στο πλαίσιο κάθε ανταγωνιστικού συστήματος που συνθέτει τον τύπο αυτόν της κοινωνίας. Το δίκαιο δεν αποτελεί έναν αυτόνομο θεσμό, η αναπτυγμένη συνείδηση των αξιών αντικαθιστά τους θεσμούς και τις διαδικασίες και πολύ συχνά εμφανίζεται η «επαναστατική» δικαιοσύνη.

Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις της Εγκληματολογίας από τις διαφορετικές κοινωνίες, η **οικουμενική της αποστολή** παραμένει ίδια, με δύο κύριους προσανατολισμούς, αφενός τον θετικό, δηλαδή την ανάπτυξη των γνώσεων και αφετέρου

τον ρυθμιστικό, την εξασφάλιση των ελευθεριών και των ευθυνών όλων όσως υπόκεινται σε δίκη.

Ως προς την **ανάπτυξη των γνώσεων** ο Szabo αναφέρει τα ακόλουθα πεδία έρευνας:

1. το πρόσωπο: Οι πρόοδοι της κυβερνητικής και της φυσιολογίας του εγκεφάλου ανοίγουν προοπτικές ολοένα και πιο ενδιαφέρουσες, προπάντων στον τομέα της ψυχολογίας και της γενετικής και συμβάλλουν στην διαλεύκανση των κινήτρων και των διαδικασιών που οδηγούν στην αντικοινωνική πράξη.
2. τις ομάδες και τις οργανώσεις, στο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης, της αποκοινωνικοποίησης και της επανακοινωνικοποίησης. Ο εγκληματίας πλέον δεν έχει ένα ατομικό πεπρωμένο.
3. Η διευθέτηση του χώρου και η κατοικία, ώστε να εξασφαλιστεί η ασφάλεια των πολιτών.

Δεν παραλείπει να επικρίνει και την έλλειψη συνοχής που βασιλεύει στο ποινικό σύστημα η οποία αποδεικνύεται στην πράξη από την απόσταση μεταξύ του γράμματος του ποινικού κώδικα και των, με μορφή υποκουλτούρας, πρακτικών που ακολουθούνται από τα όργανα απονομής της δικαιοσύνης. Δεν αρνείται όμως της σπουδαιότητα των πορισμάτων ερευνών πάνω στην θυματοποίηση και την θυματογένεση, από τις οποίες αναδείχθηκε η ακόλουθη τριάδα, αυτή του επιτιθέμενου, της εγκληματογόνου κατάστασης και του θύματος.

Ακολουθεί η **ρυθμιστική αποστολή** της Εγκληματολογίας με στόχο την εξασφάλιση των ελευθεριών και των ευθυνών όλων των εμπλεκομένων στη δίκη. Ο Szabo κρίνει επιτακτική την ανάγκη ενίσχυσης της αρχής της προστασίας των ελευθεριών όλων των πολιτών κι εκφράζει την ελπίδα του ότι θα μείνει στο παρελθόν η σχετικοποίηση των φυσικών και अपαράγραπτων δικαιωμάτων στην οποία οι κοινωνικές επιστήμες οδήγησαν μέσα στην ιστορία, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την Ναζιστική Γερμανία, την φασιστική Ιταλία και την Γαλλία του Vichy, αλλά και νομοθεσίες περί αορίστων ποινών σε μερικά από τα πιο δημοκρατικά και προοδευτικά κράτη, όπως το Βέλγιο.

Προτάσεις του για μια νέα και αποτελεσματικότερη αντεγκληματική πολιτική είναι η ενσωμάτωση της αρχής του habeas corpus στα εξεταστικά νομικά συστήματα, η επικύρωση των ελάχιστων σχετικών κανόνων που προτείνουν τα Ηνωμένα Έθνη, ο εκσυγχρονισμός της δικαιοσύνης, η εξασφάλιση της ισότητας όλων έναντι του νόμου, η καθιέρωση τιμωρητικών μέτρων μη στερητικών της ελευθερίας, η στροφή του ενδιαφέροντος στους νέους, η ενίσχυση της υπευθυνότητας όλων των πολιτών, η αύξηση των δαπανών για τις αντεγκληματικές δραστηριότητες, η ενίσχυση της γενικής πρόληψης, η συνειδητοποίηση του ρόλου τους από τα όργανα απονομής της δικαιοσύνης, η ανάληψη των ευθυνών από όλες τις κοινωνικές ομάδες, η προστασία της δημοκρατίας από όσους την επιβουλεύονται καθώς και ο αγώνας κατά της οικονομικής εγκληματικότητας και της εγκληματικότητας των λευκών περιλαιμίων.

Κλείνει λέγοντας ότι η σημαντικότερη ευθύνη της κοινωνικής και νομικής τάξης είναι ο προσδιορισμός και εν τέλει η προστασία των αξιών μας κάτι που σίγουρα, όμως, δεν πρόκειται να επιτευχθεί με τους παρεχόμενους εξευτελιστικού πόρους.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Στο τέταρτο και τελευταίο μάθημα με τίτλο «*Έγκλημα και Δικαιοσύνη κατά το έτος δύο χιλιάδες*» ο καθηγητής αποπειράται να κάνει μια σύντομη πρόβλεψη των προκλήσεων της Εγκληματολογίας που θα αναδειχθούν κατά την τρίτη χιλιετηρίδα.

Ορίζει τις κατηγορίες παρατηρήσεων που πρέπει να γίνουν προς κατανόηση του θέματος, αυτές είναι:

1. οι **δυνάμεις** που θέτουν κατά το έτος 2000 προκλήσεις στον άνθρωπο και την κοινωνία
2. η **εγκληματικότητα**
3. το **ποινικό δίκαιο** και
4. η **αντεγκληματική πολιτική**.

Τέσσερις είναι οι κύριες κατηγορίες **δυνάμεων** που διαπλάθουν την ζωή και τις κοινωνικές σχέσεις. Αυτές είναι

1. η ραγδαία τεχνολογική αλλαγή, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και τη βιοτεχνολογία,
2. η ανακατανομή του πλούτου, στο σημείο αυτό δικυβεύεται η ισότητα των ανθρώπων και γι' αυτό η Εγκληματολογία αποκτά μια πολύ ιδιαίτερη θέση,
3. η ολοένα και αυξανόμενη γνώση, με την οποία αποκτά υπόσταση ο σύγχρονος άνθρωπος και
4. το ίδιο το πρόσωπο, η ανθρώπινη ύπαρξη, ο «νομάδας» κατά τον Jacques Attali «που είναι γεμάτος αγαθά και πλούτο και παρά ταύτα διψά για γνώση, για ασφάλεια, για αδελφοσύνη».

Η **εγκληματικότητα** συνεχίζει να διαπλάσσεται και να αυξάνεται, αλλά σε έναν μεγάλο βαθμό δεν απεικονίζεται στις εγκληματολογικές στατιστικές. Αξιόλογες, ωστόσο, υπήρξαν οι **στατιστικές θυματοποίησης** που βασίζονται σε δημοσκοπήσεις κατά τον υπολογισμό της εγκληματικότητας που δεν περιορίζεται πένον στις δικαστικές στατιστικές. Στις σχετικές στατιστικές παρατηρείται ακόμα ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας αυξάνουν μαζί με το μέγεθος των πόλεων και διευκρινίζεται ότι στις συνοικίες με μεγάλη εγκληματικότητα συγκεντρώνονται ομάδες που κοινωνικά ή πολιτισμικά μειονεκτούν, των οποίων το ποσοστό αναπαραγωγής είναι πολύ πιο υψηλό από αυτό των πληθυσμών που συμμετέχουν στα οφέλη μιας μεταμοντέρνας κοινωνίας. Έτσι προκύπτει ένα ένα νέο περιβάλλον, το ονομαζόμενο «**υποτάξη**» που εγκαθίσταται σε μια παρασιτική διαβίωση, δίπλα, απέναντι, αντίθετα και σε κατάσταση συμβίωσης με το υπόλοιπο της κοινωνίας. Τέτοια φαινόμενα παρατηρήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Μεγάλη Βρετανία αλλά και την Γαλλία. Ως εξίσου σημαντικό έλλειμα όσον αφορά στην ποιότητα ζωής των κοινωνιών ο Szabo ορίζει και τα **ναρκωτικά**. Αυτά τυγχάνουν ευρείας χρήσης σε πολλά κοινωνικά στρώματα με την μορφή της παράνομη διακίνησης, παραγωγής και διανομής, αποτελούν τον κυριότερο λόγο κορεσμού δικαστηρίων και φυλακών ενώ παράλληλα θέτουν σε κίνδυνο της δημόσια υγεία.

Δεν πρέπει να παραβλέπονται, φυσικά, και οι νέες μορφές εγκληματικών δραστηριοτήτων, που ενισχύονται με τις καινούργιες τεχνολογίες, τα καινούργια ήθη, τη χρήση των ναρκωτικών, τις εκτρώσεις, την εξάπλωση μολυσματικών ασθενειών και την άρνηση αποδοχής της «**ρύθμισης**» του τρόπου ζωής που επιβάλλει ο κοινωνικός έλεγχος.

Δυσοίωση κρίνεται η αναπόφευκτη επηροή των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου από την παραδοσιακή εγκληματολογία ακόμη και στις αρχές του 21ου αιώνα.

Ποια είναι όμως η **συμβολή της σύγχρονης Εγκληματολογίας στον αγώνα κατά της εγκληματικότητας;**

Ο **καθηγητής** εκφράζει την βεβαιότητά του ότι η Εγκληματολογία, η επιστήμη της εγκληματικότητας, του εγκλήματος και του εγκληματία στο μέλλον θα γίνει ακόμα πιο

ακριβής στην διάγνωση της εγκληματικότητας ακόμη και στην πρόβλεψή της. Την άποψη αυτή αιτιολογεί λέγοντας ότι το έγκλημα δεν αποτελεί παρά μια κοινωνική δομή, που μπορεί να εξεταστεί με βάση την κοινωνική λογική και τελικά να καταστεί εργαλείο μελέτης των διακυμάνσεων μεταξύ των διάφορων κυρώσεων και εγκληματοποιήσεων. Ο εγκληματολόγος λοιπόν, ως παρατηρητής που επικεντρώνεται στην κοινωνική διαμόρφωση στα διάφορα κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα, μελετά συγκεκριμένες συμπεριφορές και μπορεί να ερμηνεύσει τις συγκεκριμένες περιπτώσεις. Με τον τρόπο αυτό η Εγκληματολογία ανανεώνει σε κάθε γενιά την δυνατότητά μας να κατανοήσουμε το έγκλημα και βοηθά να προβλέψουμε, τελικά και σε ορισμένο βαθμό, το μέλλον.

Περαιτέρω προσδιορίζει ότι αντικείμενο της εγκληματολογίας αποτελεί και το «**εγκληματικό φαινόμενο**» που συνίσταται από έναν άνθρωπο, με τις προδιαθέσεις του απέναντι σε μια κατάσταση και με τους καιροσκοπισμούς του, που εκτιμά την αναμενόμενη ικανοποίηση μιας πράξης του η οποία θεωρείται έγκλημα. Ο άνθρωπος αυτός χαρακτηρίζεται «εγκληματίας». Σημαντική είναι, όμως, ο διαχωρισμός των εγκληματιών με την αυστηρά εγκληματολογική έννοια, και με την τυπική έννοια. Λίγοι μόνον χαρακτηρίζονται εγκληματίες υπό την εγκληματολογική έννοια. Σε αυτούς, σύμφωνα με την κλινική εγκληματολογία το εγκληματικό φαινόμενο έχει ριζώσει, ο διαχωρισμός του μονιμοποιείται και ο εγωκεντρισμός του οξύνεται. Αυτός είναι που θα τροφοδοτήσει το πλήθος των ενήλικων εγκληματιών και συνιστά τον σκληρό πυρήνα του εγκληματικού κόσμου. Αντίθετα οι άλλοι τύποι εγκληματιών, όπως ο περιθωριακός, ο ανώριμος και ο νευρωτικός, ανακάμπτουν εύκολα με παρεμβάσεις ψυχοκοινωνικοθεραπευτικές.

Ο εισηγητής συνεχίζει αναδεικνύοντας το **Δίκαιο** ως δημόσια υπηρεσίας και κοινωνική αρχή με τη μεγαλύτερη ευθύνη στην διαμόρφωση της κοινωνίας του έτους 2000. Εντοπίζει, όμως, τα μεγάλα εμπόδια που εμφανίζονται και καθυστερούν την κυριαρχία του δικαίου και της δικαιοσύνης μέσα από μια κατάλληλη και γενναία μεταρρύθμιση. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αποτελούν οι απόπειρες τροποποίησης του Γαλλικού Ποινικού Κώδικα όσο οι υπουργοί διαδέχονται ο ένας τον άλλον, ο παραγκωνισμός της νομοθετικής μεταρρύθμισης από την ημερήσια διάταξη της Βόρειας Αμερικής και η αναποτελεσματικότητα των σχετικών Επιτροπών του Καναδά.

Ακολούθως παραθέτει σημαντικά διλήμματα μπροστά στα οποία θα σταθεί η **αντεγκληματική πολιτική** με την άφιξη του έτους 2000. Δεδομένης της κρίσης στην οποία βρίσκονται τα περισσότερα συστήματα δυτικών αντεγκληματικών πολιτικών, με εξαίρεση της Ιαπωνίας και της Ελβετίας, παρατηρείται η ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας έως και 1000%. Η πληθώρα νόμων, η σοβαρότατη επιβάρυνση των ποινικών θεσμικών οργάνων, η πτώση του αριθμού υποθέσεων που διαλευκάνονται από την αστυνομία και η διατήρηση παρωχημένων θεσμών επιβεβαιώνουν την ανάγκη μεταρρυθμίσεων. Οι προστατευτές αξίες έχουν αλλάξει. Πολλοί μιλούν ακόμα και για ένα Ποινικό Δίκαιο δίχως αντικείμενο που με το εννοιοκρατικό του σύστημα προσβάλλει την κοινωνία. Βέβαια κάτι τέτοιο δεν πρέπει να αποθαρρύνει την επιστήμη και το Δίκαιο, αλλά να αποτελέσουν αφορμή γενναίων μεταρρυθμίσεων.

Ιδιαίτερη μνεία κάνει και για τα **ανθρώπινα δικαιώματα** που θα χρειαστούν περαιτέρω προστασία. Οι νέες τεχνολογίες καθώς και η επικράτηση της ωφελμιστικής φιλοσοφίας θα αποτελέσουν ένα καινούργιο δυνητικό εχθρό του ανθρώπου. Κάνοντας μια απόπειρα πρόβλεψης της μέλλοντικής αντεγκληματικής πολιτικής, ο Denis Szabo, διακρίνει την διατήρηση της παραδοσιακής εγκληματολογίας κατά το έτος 2000, την ελαφρά μείωση της διαπροσωπικής βίας και χαρακτηρίζει ως μείζονος σημασίας αντικείμενο συζήτησης την

βία μεταξύ ομάδων ή μέσα σε αυτές, αλλά και την σχέση μειονοτήτων και κοινωνίας. Οι θεσμοί θα κινδυνεύσουν από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τους κανονισμούς ελέγχου και παρακολούθησης, δεδομένης της απουσίας κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας. Ο ιδιωτική αστυνομία θα ευνοηθεί και θα προωθηθούν λύσεις εναλλακτικές της ποινικής αντιμετώπισης.

Ωστόσο, **απαιτούνται** νέες πηγές χρηματοδότησης, στρατηγικές και τεχνικές προς αντιμετώπιση των καινούργιων μορφών εγκληματικότητας. Στο όνομα της προστασίας των φυσικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμπεριφορές θα ανάγονται σε εγκλήματα και δίπλα στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας θα εμφανίζεται η προστασία της οικουμένης. Στο σημείο αυτό εμφανίζεται το Ποινικό Δίκαιο και η Εγκληματολογία προς ανεύρεση κριτηρίων νομιμότητας της ηθικής, κοινωνικής και νομικής τάξης.

Κι εδώ είναι που ο Denis Szabo κλείνει λέγοντας ότι αυτά τα φυσικά δικαιώματα είναι που αναμένουν το σήμα ισχυροποίησης από τον εγκληματικό τομέα, την εγκληματικότητα και τελικά την αντεγκληματική πολιτική.